

بررسی نقش مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد (N.G.O) در برقراری نظم و امنیت

رحیمی خورشیدوند*

چکیده:

امروزه بیشتر کشورهای پیشرفته برای تداوم رشد و توسعه همه‌جانبه، مشارکت مردم و نهادهای مردمی در امور کشور را در سرلوحه برنامه خود داشته و به عنوان یک ارزش از آن یاد می‌کنند، برای ارتقاء موفقیت‌ها و اثربخشی در انجام مسئولیت‌ها و مأموریت‌ها توسعه و تقویت سازمان‌های مردم‌نهاد (N.G.O) امری مهم و قابل اعتناست به گونه‌ای که دخالت دادن آن‌ها در تصمیم‌گیری‌ها و نحوه انجام امور می‌تواند سازمان‌های دولتی را در رسیدن به اهداف سازمانی یاری کند. در ایران به نقش این سازمان‌ها در سطوح محلی، منطقه‌ای و ملی حداقل توجه شده و در موضوعات و مسائل امنیتی و اجتماعی نیز به ندرت پرداخته شده لذا در این پژوهش با دسترسی به بعضی منابع محدود و شیوه توصیفی تحقیق سعی شده است نقش این‌گونه سازمان‌ها در ایجاد امنیت مطالعه گردد، در این تحقیق روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته آن‌گونه که هست بررسی شده و از هرگونه اعمال نظرهای شخصی خودداری شده است نظر به گستردگی جغرافیا و تنوع فعالیت‌ها و کلان بودن موضوع از یک جامعه آماری نمونه به شکل تصادفی نیز استفاده شده است.

کلید واژه‌ها:

مشارکت، انعطاف‌پذیری، خودکنترلی، اثربخشی

*. جانشین فرماندهی مرزبانی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران

مقدمه:

در دنیای گسترده کنونی که با آهنگ شتابان توسعه پیش می‌رود برای نیل به اهداف بهره‌وری و به‌ویژه در پرورش منابع انسانی، تبیین مفهوم و ابعاد برنامه‌ریزی کلان و شیوه‌های کاربردی اولین گام محسوب شده و این مهم برای اثربخشی در برنامه‌ها در هر سازمان باید مورد توجه قرار گیرد. برای پیشرفت و توسعه ایران اسلامی ضرورت دارد تمامی ابزارهای لازم به‌کارگیری و تمامی قوا در سازندگی آن بسیج شده و با ایجاد سازوکارهای مناسب زمینه مشارکت عمومی همگان در همه امور به‌ویژه در تامین امنیت و آرامش فراهم گردد، با وجود قدمت فعالیت و حضور سازمان‌های مردمی غیررسمی در کشور که به نوعی جزء لاینفک فرهنگ ملی و مذهبی ایرانیان هستند، در سال‌های اخیر سازمان‌های مردم‌نهاد به شکل رسمی فعال و به خدمت گرفته شده‌اند، از آن‌جا که جامعه کنونی ما از نظر سیاسی جامعه‌ای جوان بوده و پیشرفت همه‌جانبه آن مستلزم اجتماعی شدن قشر جوان است وجود کنترل‌های اجتماعی برای کاهش هنجارشکنی و تبعات ناشی از آن‌ها لازم است از طرفی کنترل اجتماعی با ترکیب جبر و تعهد و ارشاد در پذیرش ارزش‌ها تحقق می‌یابد که یکی از ملزومات آن وجود نیروی انتظامی است که توفیق آن به هماهنگی و همکاری مؤثر سازمان‌های دیگر و تعامل با مردم با ساز و کار تعریف شده بستگی دارد. امنیت از جمله مفاهیمی است که به سختی می‌توان آن را تعریف کرد مگر با واسطه وجود ناامنی، مثلاً حفاظت در مقابل خطر، احساس ایمنی و رهایی از تردید و معانی از این قبیل که همه معنای امنیت را از آن درک کنند. باری بوژان امنیت را یک مفهوم توسعه‌نیافته تعبیر کرده تا به عنوان مفهوم قدرتمندتر و مفیدتر از شأن و منزلت فعلی شناخته شود.

آرنولد ولفر امنیت را یک الگوی مناسب برای آرامش جامعه توصیف نموده و به وجود پتانسیل ابهام و استفاده سیاست‌مداران از آن اشاره می‌نماید. امنیت از نظر مارتین عبارت است از تضمین رفاه آتی، یعنی این احساس را دارد که در آینده می‌توان آن را رفع و از احساس امنیت برخوردار شد.

با این تعاریف می‌توان گفت امنیت یک احساس درونی و روانی است ولی باید عینیت خارجی پیدا کند و نیازهای افراد و جامعه را مرتفع و به او احساس آرامش و آسودگی خیال بدهد. در این پژوهش سعی شده است ضرورت و میزان هم‌گرایی سازمان‌های مردم‌نهاد

(N.G.O) در افزایش احساس امنیت بررسی و راه کارهای اثرگذاری مثبت آن‌ها احصاء و ارائه گردد.

تعریف سازمان‌های مردم‌نهاد

سازمان مردم‌نهاد یا سازمان غیردولتی (N.G.O) معادل اصطلاح لاتین *NON Governmental Organization* می‌باشد. گاهی این اصطلاح با *Peoleorganization* یا *P.O* به معنای سازمان‌های مردمی تعبیر کرد که از نظر معنا دارای فاصله زیادی است. سازمان ملل متحد (N.G.O) را به گروه غیرانتفاعی داوطلبانه از شهروندان جهانی اطلاق که در سطح ملی و محلی و بین‌المللی تشکیل شده باشند. آن‌گونه که از اصطلاح آن مستفاد می‌شود این است که این سازمان‌ها از بودجه دولتی استفاده نکرده و بر موسسات و سازمان‌هایی اطلاق می‌گردد که اعضای آن در مقابل فعالیت‌ها مسئولیت مستقیم دولتی ندارند.

سازمان ملل و ارگان‌های بین‌المللی عنوان‌های (N.G.O) و (C.B.O) را بر سازمان‌هایی اطلاق می‌کنند که در فعالیت غیرانتفاعی، توسعه امداد رسانی و کمک به افشار فقیر و آسیب‌پذیر فعال هستند.

چشم‌انداز سیاسی ایران در توسعه جامعه مدنی زمینه‌های مثبت فراوانی فراهم آورده و افزایش و روند روبه‌رشد ایجاد تشکل‌های غیردولتی و مشارکت آنان در بسیاری از امور و به‌ویژه مسائل بین‌المللی جایگاه خاصی را برای آنان به‌وجود آورده است. تشکل‌های فعلی مردم‌نهاد در ایران تقریباً به ۵ سرشاخه عمده تقسیم شده و بر این اساس اقدام به دریافت مجوز نموده‌اند:

- ۱- تشکل‌های مردمی داوطلب بهداشت و جمعیت؛
- ۲- تشکل‌های مردمی داوطلب علوم و تکنولوژی؛
- ۳- تشکل‌های مردمی داوطلب زیست محیطی؛
- ۴- تشکل‌های مردمی داوطلب زنان؛
- ۵- تشکل‌های مردمی داوطلب کودکان و نوجوانان.

البته در روند توسعه تحولات سیاسی، موانع و مشکلاتی در مسیر فعالیت این انجمن‌ها ملاحظه می‌شود که پرداختن به آن‌ها برای مسئولان ذی‌ربط ضروری است.

- ✿ تمرکز تشکل‌های مردمی در استان تهران؛
- ✿ کم‌توجهی به نقش بالقوه و عظیم نهادهایی هم‌چون موسسه‌های خیریه؛
- ✿ موانع حقوقی و کنترل بیشتر از حد مراجع ذیربط؛
- ✿ عدم فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد در قالب مجوزهای صادره و اساس‌نامه‌ها.

اهداف کارکردی سازمان‌های مردم‌نهاد (N.G.O)

عمده‌ترین هدف‌های ایجاد سازمان‌های مردم‌نهاد در غالب نیازهای اجتماعی بوده که عبارتند از:

- ۱- جلب مشارکت (بسیج عمومی)؛
 - ۲- جذب سرمایه‌ها (بسیج منابع)؛
 - ۳- اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی (ارتباطات)؛
 - ۴- ایجاد، گسترش و تقویت هماهنگی بین دولت و مردم (هماهنگی)؛
 - ۵- گسترش نظارت عمومی؛
 - ۶- افزایش بهره‌وری؛
 - ۷- ارزیابی و ارزشیابی عمومی؛
 - ۸- ایجاد، گسترش و تقویت تفاهم بین ملل مختلف؛
 - ۹- پایداری در تولید مصرف.
- هر یک از اهداف ۹ گانه فوق متوجه بخشی از نگاه و مدیریت دلخواه هر کدام از این سازمان‌ها بر روی منابع کشور است، بررسی هر یک از عناوین مذکور گویای این است که سازمان‌های مردم‌نهاد می‌توانند در ایجاد و گسترش امنیت عمومی و توسعه اجتماعی و اقتصادی و... موثر باشند.
- سازمان‌های مردم‌نهاد در انجام فعالیت‌ها با محدودیت‌هایی هم‌مواجه هستند که در جای خود قابل توجه بوده و عبارتند از:
- ۱- شرایط نامساعد در تدوین و تنظیم آیین‌نامه‌ها و ضوابط حقوقی؛
 - ۲- مشکلات مالی؛
 - ۳- وجود دستگاه‌های کنترل‌کننده چندگانه و ناهماهنگ در سیستم دولتی.

- ۴- عدم مهارت‌های تخصصی و فنی در اعضا؛
 ۵- مشکلات عدیده در اداره تشکل؛
 ۶- عدم شفافیت و پاسخ‌گویی مناسب در سیستم‌های کنترل.

اهمیت و نقش سازمان‌های مردم‌نهاد (N.G.O) در ایجاد امنیت

حضور سازمان‌های غیردولتی در جامعه علاوه بر ایجاد شوق و علاقه‌مندی در سطح فعالان جامعه، رشد اقتصادی فرهنگی را نیز سبب شده و زمینه بروز خلاقیت‌ها و تفکرات سازنده را نیز در صورت نگاه مثبت در پی خواهد داشت، صاحب‌نظران با توجه به نقش موثر سازمان‌های مردم‌نهاد (N.G.O) در پیشبرد و اهداف جامعه و دولت، از آن به عنوان موج سوم در مدیریت جامعه یاد کرده و بعضاً معتقدند پیشرفت‌های علمی، تکنولوژی و اقتصادی کشور ژاپن ناشی از نقش سازمان‌های غیردولتی در آن کشور بوده است. در حال حاضر جنبه‌های نظری مشارکت بین سازمان‌ها و اصول حاکم بر آن‌ها از عمده‌ترین مسائل جامعه است در اصل مشارکت و مبانی نظری آن‌ها دیدگاه‌های متناقضی وجود دارد، از این رو تا هنگامی که در جنبه‌های نظری مفهوم مشارکتی این سازمان‌ها در جامعه، اشتراک نظر و دیدگاه مشترکی نداشته باشیم در عمل نمی‌توانیم راه کارهای مناسبی را برگزینیم (رایینز، ۱۳۸۱).

در خصوص اهمیت و نقش این سازمان‌ها در امنیت کشور ظاهراً مطالعات زیادی صورت گرفته و مدارک قابل استنادی نیز به دست نیامده لذا در این پژوهش با دسترسی به بعضی منابع محدود و شیوه توصیفی تحقیق سعی شده است نقش این گونه سازمان‌ها در ایجاد امنیت مورد مطالعه قرار گیرد، در این تحقیق روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته آن گونه که هست بررسی شده و از هر گونه اعمال نظرهای شخصی خودداری شده است نظر به گستردگی جغرافیا و تنوع فعالیت‌ها و کلان بودن موضوع از یک جامعه آماری نمونه به شکل تصادفی استفاده گردیده است.

حجم نمونه، ابزار و روش گردآوری اطلاعات و نتایج

تعداد کل نمونه با فرض جامعه آماری محدود ۵۰۷۰ نفر منظور و با استفاده از پرسشنامه که معمول‌ترین و رایج‌ترین تکنیک تحقیق است اقدام با ۲۵ سوال بر اساس طیف لیکرت به ارزیابی و جمع‌بندی نظرات پرداخته و با نرم‌افزار SPSS در دو سطح توصیفی و استنباطی

تجزیه و تحلیل و نتیجه‌گیری گردیده است، نظر به اهداف تحقیق ۴ فرضیه مورد نظر قرار گرفته که به شرح زیر روی داده‌ها نتایج بررسی شده است:

- ۱- سازمان‌های مردم‌نهاد (N.G.O) قوانین و مقررات دولت را رعایت می‌کنند؛
- ۲- این سازمان‌ها دارای هنجارهای اجتماعی مخصوص هستند؛
- ۳- سازمان‌های غیردولتی ارتباط تعریف‌شده‌ای با ارگان‌های دولتی دارند؛
- ۴- رفتار و هنجارهای اجتماعی سازمان‌های مردم‌نهاد در هماهنگی با پلیس برای برقراری امنیت اجتماعی موثر می‌باشند.

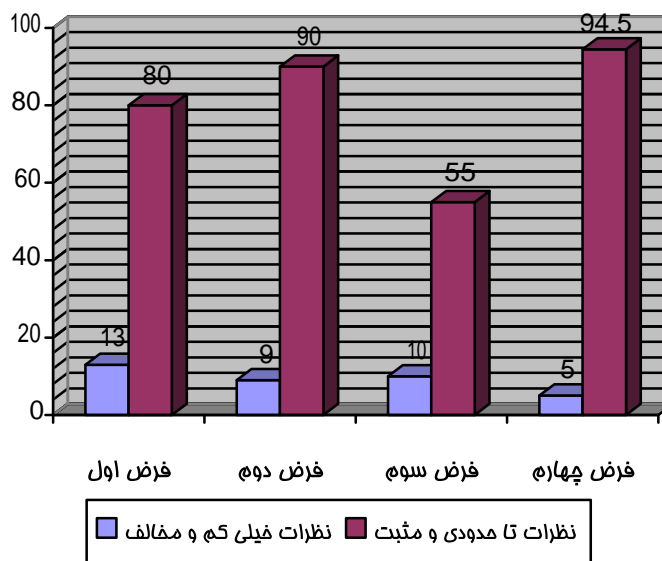
برای فرضیه‌ها به ترتیب ۸، ۵، ۴ و ۸ سوال در نظر گرفته شد که از پاسخ‌های داده‌ها در مورد ۲۵ سوال فرضیه‌های مذکور نتایج زیر استخراج شده است:

الف) ۴۷/۶ درصد پاسخ‌گویان معتقدند که سازمان‌های مردم‌نهاد دارای قوانین و مقررات دولتی بوده و به‌طور کامل از این قوانین تبعیت می‌کنند که البته تحقیق میدانی و سوابق مطالعاتی نیز همین فرضیه‌ها را اثبات می‌کند، بیشترین فراوانی بعدی ۳۲/۵ درصد اعلام کرده‌اند که تا حدودی از قوانین و مقررات دولتی تبعیت می‌شود که این موضوع نیز ناشی از عملکرد سازمان‌های مذکور و صرفاً ۱۳ درصد خیلی کم و یا مخالف فرضیه مذکور بوده‌اند.

ب) نتایج حاصله برای فرضیه دوم حاکی از این است که ۵۶/۷ درصد معتقدند این سازمان‌ها ضمن آن‌که دارای هنجارهای اجتماعی خاص خود می‌باشند در عمل نیز ضمن رعایت مقررات دولتی از الگوهای غربی استفاده کرده و همین موضوع تنش‌های اجتماعی را در سطح جامعه بیشتر کرده است و ۴۳/۲ درصد نظر خاصی را ارائه نداده که نشان می‌دهد به دلیل سوابق کم این سازمان‌ها و نیز پیچیدگی‌های سیاسی و رفتار اعضاء و مدیران شفافیت لازم برای عموم ایجاد نگردیده است؛ حدود ۹ درصد نیز مخالف این فرضیه بوده‌اند.

ج) برای فرضیه سوم نیز حدود ۵۵ درصد نظر موافق و ۳۵ درصد بدون نظر و تنها ۱۰ درصد نظر مخالف ابراز کرده که با قطعیت لازم می‌توان گفت که به تناسب تعداد انجمن‌های به ثبت‌رسیده و نیز میزان فعالیت آن‌ها و ارائه عملکرد یا ملاحظه رفتار آن‌ها ارتباطات تعریف شده با ارگان‌های دولتی داشته و در صورت هدایت صحیح و نظارت شایسته از پتانسیل آن‌ها در برقراری ارتباطات و خواسته‌های دولت می‌توان استفاده کرد.

د) اما در فرضیه چهارم که مهم‌ترین نکته و مطلب مورد نظر این پژوهش است ۶۴/۵ درصد نقش این سازمان‌ها را در برقراری امنیت و همکاری با پلیس مثبت دانسته، ۳۰ درصد معتقدند تا حدودی و صرفاً ۵ درصد پاسخ منفی داده‌اند که نتیجه آن اثبات می‌کند که سازمان‌های مردم‌نهاد (N.G.O) اگرچه دارای اصول و مقررات خاصی بوده و اساسنامه و اهداف مشخص و تعریف‌شده‌ای را دنبال می‌کنند لیکن در برقراری امنیت در جامعه موثر هستند و یقیناً ارگان‌ها و سازمان‌های دولتی می‌توانند از این بستر مردمی بخوبی بهره‌گیری کنند. مطابق با نمودار شماره (۱)

نمودار شماره (۱): میزان قوت فرضیه‌ها در یک نگاه اجمالی

مطالعات انجام‌شده و نتایج مستخرجه از داده‌ها موید این مطلب است که مشارکت عمومی در نظام جمهوری اسلامی حائز اهمیت بوده و بستر مناسب برای این مشارکت فراهم و وجود این سازمان‌ها با در دست داشتن علوم و ضوابط معین می‌تواند شرایطی را برای هدایت این مشارکت‌ها فراهم کند. لیکن متأسفانه ساز و کارها و ضوابط و مقررات مناسب ایجاد و تعیین

نشده است هم‌چنین به دلیل تضاد و برداشت‌های متفاوت از مفهوم مشارکت و نیز سلاقی مسئولان در نوع نگاه به این‌گونه انجمن‌ها، استفاده بهینه از آن‌ها نمی‌شود. در کشورهای توسعه‌یافته، مردم از طریق نهادهای مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، آموزشی و... در تصمیم‌گیری‌های مختلف و در قالب سازمان‌های رسمی و غیررسمی فعال بوده و ایفای نقش می‌کنند دولت‌ها نیز از این بستر استفاده و منویات و نظریات خود را اجرایی می‌نمایند. به نظر می‌رسد پلیس و نهادهای امنیتی نیز باید از این فرصت و از این بسترها استفاده لازم را برده و با به‌کارگیری سازمان‌های مردم‌نهاد (N.G.O) ضمن رفع نیازمندی‌های اطلاعاتی، هدایت جامعه را از این طریق به عهده بگیرند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

در چند ساله‌ی اخیر وجود سازمان‌های غیردولتی شناسنامه‌دار و یا بدون مجوز و نوع نگاه و رفتار آن‌ها مستقیم یا غیرمستقیم بر امنیت عمومی کشور تاثیر گذاشته و به نحو مثبت یا منفی، جریان‌ات سیاسی از این سازمان‌ها استفاده کرده‌اند. اگر چه بسیاری از این سازمان‌ها برای امور عام‌المنفعه، خیریه و... ایجاد شده و در فلسفه وجودی آن‌ها نامی از مسائل امنیتی و سیاسی برده نشده اما به فراخور زمان از مسیر اصلی منحرف و به یک‌باره در این مسیر قرار گرفته‌اند. متأسفانه دستگاه‌های امنیتی - انتظامی برای استفاده از آن‌ها در جهت مثبت اقدامی انجام نداده یا اقدامات در کمترین میزان ممکن صورت گرفته است.

افزایش بی‌رویه و بدون ضابطه ایجاد این سازمان‌ها در یک برهه‌ی زمانی خاص و نیز توقف غیر منتظره و عدم استقبال در چندساله گذشته و نیز فعالیت نامناسب تعدادی از این انجمن‌ها، نگاه‌های مسئولان و عموم را متفاوت کرده است. می‌تواند با سازمان‌دهی مناسب، برنامه‌ریزی شایسته و ارزش دادن به انجمن‌های مثبت موجود و فعال کردن سازمان‌های مورد نیاز، فرصت بهره‌برداری لازم را از این بستر فراهم کرد. لذا با توجه به نتایج و بررسی‌های موجود، پیشنهادات ذیل ارائه می‌گردد.

الف) توانمندسازی بعد رفتاری سازمان‌های مردم‌نهاد از طریق:

- ۱- بالا بردن سطح آموزش با استفاده از کلاس‌های مناسب و با عنوان و هدف تشکل‌ها و اعضاء.

۲- توجه به استعداد و توانایی‌های افراد برای پذیرش مشاغل و مسئولیت‌ها.

ب) توانمندسازی بعد مدیریتی از طریق:

۱- فراهم نمودن اطلاعات و منابع مورد نیاز

۲- ایجاد فضای مشارکت عمومی و پذیرش نقد و پیشنهادات.

۳- آموزش دوره‌های مدیریتی و پذیرش مسئولیت در این سازمان‌ها.

ج) با درک حقیقت تاثیر این تشکلهای در ایجاد و برقراری نظم و امنیت به راهکارهای ذیل توجه شود:

۱- متناسب با شرایط و نیاز منطقه‌ای چارچوب فعالیت‌ها توسط سازمان‌های ذی‌ربط مشخص گردد.

۲- بر اساس نوع فعالیت‌ها و عناوین تشکلهای، دستورالعمل‌ها و ضوابط تدوین، تصویب و ابلاغ شود.

۳- از جناحی و سلیقه‌ای عمل کردن، در دادن مجوزها پرهیز گردد.

۴- از چهره‌های فرهنگی، مذهبی و علمی مراکز آموزش عالی بهره‌گیری شود.

۵- ارتباط مناسب بین ناجا و تشکلهای فراهم و از طرق مختلف و متناسب با شرایط هدایت لازم صورت گیرد.

۶- از فعالیت خارج از چارچوب قانونی مصوب برای سازمان‌های مردم‌نهاد قویاً جلوگیری شود.

۷- کاربرد سازمان‌های مذکور توسط رسانه‌ها به نحو مناسب تبیین، تبلیغ و اطلاع‌رسانی شود.

۸- در صدور مجوز و فعالیت این سازمان‌ها نقش دستگاه‌های انتظامی و امنیتی برجسته‌تر گردد.

۹- در عضوایی یا پذیرش اعضاء در تشکلهای از جذب عناصر سیاسی افراطی و وابسته به بیگانه به شدت پرهیز گردد.

۱۰- توسط دستگاه‌های ذی‌ربط نیازسنجی لازم معمول و بر آن اساس تعداد و نوع نیاز سازمان‌های مردم‌نهاد مشخص و تعریف گردد.

منابع:

- آقاییار، سیروس (۱۳۸۲). *توانمندسازی (روش نوین در محیط رقابتی)*، تدبیر، شماره ۱۳۵.
- ال. دفت، ریچارد (۱۳۷۴). *تئوری سازمان*، ترجمه علی پارسائیان و سیدمحمد اعرابی، تهران، شرکت چاپ و نشر بازرگانی.
- اسکات، سنتیادی (۱۳۷۵). *توانمندسازی*، ترجمه مرتضی محقق، تهران، سازمان بهره‌وری ملی ایران و نشر بصیر.
- باکینگهام، مارکوس دی (۱۳۷۵). *توانمندسازی*، ترجمه مرتضی محقق، تهران، سازمان بهره‌وری ملی ایران و نشر بصیر.
- بلانچارد، کنت جان، کارلوس، آلن راندولف (۱۳۸۱). *مدیریت تواناسازی کارکنان*، ترجمه مهدی ایران‌نژاد، تهران، انتشارات مدیران.
- حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۷۰). *مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی*، تهران، انتشارات سمت.
- رابینز، استیفین پی (۱۳۷۸). *مبانی رفتار سازمانی*، ترجمه علی پارسائیان و سیدمحمد اعرابی (جلد دوم)، تهران، پژوهش‌های فرهنگی.
- رحمان‌پور، لقمان (۱۳۸۱). *توانمندسازی (مفاهیم - ساختار و...)*، مدیریت، شماره‌های ۵۹ و ۶۰.
- قاسمی، جعفر (۱۳۸۲). *توانمندسازی*، تدبیر، شماره ۱۳۲.
- ناظمی‌زاده، ع (۱۳۷۹). *سازمان‌های غیردولتی ایران*، تهران، انتشارات جم.
- نوری، ناصر (۱۳۸۰). *تاریخچه سازمان‌های غیردولتی*، تهران، انتشارات امیرکبیر.
- وتین - دیویدای، کیم اس کمرون (۱۳۸۱). *تواناسازی و تفویض اختیار*، ترجمه بدرالدین اورعی، کرج، موسسه تحقیقات و آموزش مدیریت.
- هومن، حیدرعلی (۱۳۷۱). *اندازه‌گیری روانی و تربیتی و فن تهیه تست*، تهران، انتشارات پارسال.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.